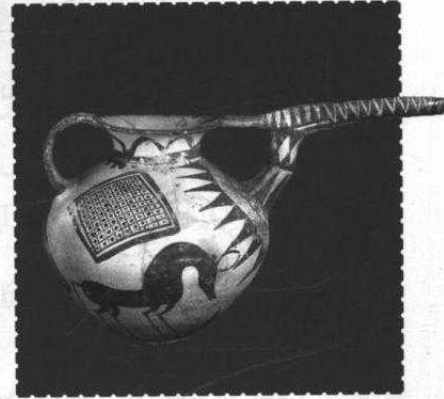

آثار ایران باستان

در چهارموزه بزرگ جهان

لوور. پاریس | بریتانیا. لندن | متروپولیتن. نیویورک | ارمیتاژ. سن پترزبورگ | محمدعلی علوی کیا

هشدار:

کلیه‌ی حقوق کتاب «آثار ایران باستان در چهار موزه بزرگ جهان» به‌طور انحصاری برای انتشارات قدیانی محفوظ است. هرگونه استفاده‌ی غیرمجاز از این اثر، از جمله نقل و تکثیر و توزیع متن کتاب، و تصویرهای رنگی و یا خطی و همچنین اقتباس از الگوهای گرافیکی و از جمله صفحه‌آرایی کتاب، از طریق چاپ روی کاغذ یا ضبط روی نوار ویدئو و کتاب صوتی و کتاب الکترونیک و عرضه در فضای مجازی و غیره، به‌طور کلی و جزئی، موجب پیگرد قانونی خواهد بود. نقل چکیده یا فراز کوتاهی از مطالب این کتاب در مطبوعات برای یک‌بار و به منظور معرفی و نقد با ذکر منبع آزاد است.

سرشناسه : علوی کیا، محمدعلی، ۱۳۳۷
عنوان و نام پدیدآور : آثار ایران باستان در چهار موزه بزرگ جهان /
لوور- پاریس، فرانسه - لندن، متروپولیتن -
نیویورک، ارمیتاژ - سن پترزبورگ / مولف
محمدعلی علوی کیا؛ [ویراستار: نقر ربانی].
مشخصات نشر : تهران : قدیانی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : [۴۸۴] ص: مصور (بخشی رنگی)
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۰۸-۰۵۱۲-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
فروست : آثار ایران باستان در موزه‌های جهان؛
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : ایران - آثار تاریخی
رده بندی کنگره : DSR۱۳/ع۸م۸ ۱۳۹۴ :
رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۰۴۳ :
شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۴۵۸۶۱

تقديم به روان مادرم

که چراغ زندگی‌ام بود و... خاموش شد.

تلفن: ۰۱۱-۶۶۴۰۴۴۱۰ دورنگا، ۰۲۱-۶۶۴۰۳۲۶۴

آثار ایران باستان در چهار معرکه بزرگ جهان

لوور۔ پاریس، بریتانیا۔ لندن، متروپولیٹن۔ نیو یارک،

ارمیتار - سن پترزبورگ

محمد علی علوی کیا

با همکاری مسعود جوادیان ویراستار: جعفر ربانی

طراح اونیفورم جلد: علیرضا پورا کبری صفحه آرا: محسن حرقانی

آماده‌سازی: بخش هنری و فنی

زیر نظر شورای بررسی

چاپ اول: ۱۳۹۷ تعداد: ۵۵۰ نسخه

ISBN: 978 - 600 - 08 - 0512 - 8 شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۰۸ - ۰۵۱۲ - ۸

کد: ۹۷/۳۳۴۴

چاپ: چاپخانه‌ی قدیانی، تهران

کلیه‌ی حقوق محفوظ است.

۱۸۰۰۰ تومان

■ فهرست

مقدمه

۷

۹

■ بخش اول: اکتشاف و انتقال آثار ایران به موزه لوور

۱۰

۱. نخستین آثار ایران در موزه لوور

۱۱

۲. امتیاز کاوش و حفاری باستان‌شناسی در ایران: آغاز انتقال گسترده آثار ایران

۱۶

۳. قاچاق عتیقه‌های پارسی

۱۸

۴. اکتشافات ژاک دومورگان: کشف تمدن شوش و انتقال آثار بابلی و ایلامی

۲۸

۵. اکتشافات رونالد دومکنم

۳۰

۶. دوره پهلوی: پایان دوران تفوق باستان‌شناسان فرانسوی در ایران

۳۲

۷. مطالعات و کاوش‌های گیرشمن: کشف شهر سلطنتی اوینش - ناپیرشا

۳۴

۸. تداوم قاچاق آثار ایران: توسعه بخش آثار پیش از تاریخ ایران موزه لوور

۳۸

مستندات بخش اول

۳۹

■ بخش دوم: گزیده آثار ایران باستان در موزه لوور «معرفی و شناخت»

آثاری از پگاه تاریخ ایران ۴۱

۴۳

۱ - لیوان سفالینه بلند با نقش بز کوهی

۴۵

۲ - کاسه سفالینه با شکل انسان و طرح مزرعه

۴۷

۳ - جام سفالینه پایه‌دار با نقش پلنگ

۴۹

۴ - تخته بازی معروف به بازی ۵۸ حفره (سوراخ)

- ۵۱ ۵ - جام مارلیک با تزیینات دو هیولای بال‌دار در حال شکار غزال
- ۵۳ ۶ - ریتون سفالین مارلیک
- ۵۵ ۷ - صفحه لگام اسب به شکل موجود اسطوره‌ای بال‌دار

آثار دوران ایلامی

- ۵۷ ۸ - لوحه فهرست پادشاهان سلسله‌های اوان و سیماشکی
- ۵۹ ۹ - تندیسک بانوی نمازگزار
- ۶۱ ۱۰ - پایه ظرف آیینی اهدای نذورات با کنده‌کاری صورت‌های حیوانی
- ۶۳ ۱۱ - مجسمه الهه ناروندی
- ۶۵ ۱۲ - کاسه سه‌پایه با نقش بز کوهی
- ۶۷ ۱۳ - تندیسک مردی که بزغاله نذری را حمل می‌کند
- ۶۹ ۱۴ - میر فرانس با تزیینات دو مار و الهگانی که آن را حمل می‌کنند.
- ۷۱ ۱۵ - لوحه سنگی اونتاش - ناپیرشا، پادشاه انشان و شوش
- ۷۳ ۱۶ - پنل‌های معبد به سکا آخر نقش‌دار
- ۷۴ ۱۷ - مجسمه ملکه ناپیرشا
- ۷۷ ۱۸ - سیت شمش (مراسم آیینی برآه‌ن آفتاب)
- ۷۹

آثار دوره هخامنشیان

- ۸۱ ۱۹ - منشور بنیاد کاخ آپادانا
- ۸۳ ۲۰ - سرستون گاو شاخ‌دار تالار بار عام داریوش اول
- ۸۵ ۲۱ - کمان‌داران در حال رژه
- ۸۷ ۲۲ - قاب تزیینی ابوالهول (شیرها با سر انسان و بال عقاب)
- ۸۹ ۲۳ - قاب تزیینی گریفن
- ۹۱ ۲۴ - بازوبند با تزیین سر شیر
- ۹۳ ۲۵ - گردن‌بند با مهره‌های عقیق
- ۹۵
- ۹۶ مستندات بخش دوم

سی سال پس از قرارداد فین کنشتاین (۱۸۰۷ م) که اندکی بعد به تیرگی و قطع روابط سیاسی دو کشور ایران و فرانسه انجامید، در سال‌های سلطنت لوئی فیلیپ، زمینه‌های برقراری مجدد روابط اقتصادی و فرهنگی دو کشور فراهم گشت و هیئتی از طرف دولت فرانسه در ریاست کنت دوسرسی به ایران اعزام شد. در پی آن، انجمن هنرهای زیبای فرانسه به دو هنرمند فرانسوی به نام‌های اوژن فلاندن و پاسکال کوست مأموریت داد که به همراه هیئت مذکور عازم ایران شوند تا از آثار تاریخی و باستانی کشورمان گزارش مصوری تهیه نمایند. و این سرآغاز آشنایی فرانسویان با تمدن ایران باستان بود. در سال ۱۸۸۴ م گروهی از باستان‌شناسان فرانسوی وارد ایران شدند. آنان پس از اخذ امتیاز حفاری‌های باستان‌شناسی از دولت ایران عملیات کاوش در شوش را آغاز کردند و با تکیه بر اندوخته‌های دانش باستان‌شناسی خود و طی بیش از نیم قرن، مجموعه‌ای عظیم و نفیس از آثار هنر و تمدن ایران باستان را شناسایی و کشف کردند و آنها را به "موزه لوور" در فرانسه منتقل نمودند. در پی کاوش‌های باستان‌شناسی در شوش تمدن گم‌شده ایلام کشف شد و نیز جلوه‌های درخشان تمدن ایران عصر هخامنشی آشکار گردید. اکتشافات شوش ره‌آوردهای خیره‌کننده‌ای داشت؛ از آن

جمله، ژکیه در سال ۱۹۰۱ م قانون حمورابی را از زیر خاک درآورد که ژ. شیل، متخصص کتیبه‌های ایلامی، آن را خواند. طی سال‌های طولانی، اکیم باستان‌شناسان فرانسوی به سرپرستی ژاک دومورگان (۱۹۰۸ - ۱۸۹۷ م) و پس از آن رونالد دومکنم (۱۹۴۷ - ۱۹۱۱ م) تلاش گسترده خود را صرف کاوش در شوش و بین‌النهرین سفلی نمودند و در حالی که امتیاز انحصاری آنان عملاً دست دیگر کشورها را از آثار باستانی ایران دور نگه می‌داشت، گاه با زیر پا نهادن مفاد قرارداد و با توسل به روش‌های غیرقانونی، اشیای مکشوفه و گاه حتی اجزای یک بنای باستانی را، که جابه‌جایی آنها به صراحت در توافق‌نامه دو کشور منع شده بود، موزه لوور پاریس منتقل نمودند.

در سال ۱۹۳۱ (۱۳۱۰ ق) رضاشاه به امتیاز انحصاری فرانسوی‌ها در ایران خاتمه داد و از آن پس هیئت‌های باستان‌شناسی اروپایی و آمریکایی نیز راهی ایران شدند و در مناطق مختلف فلات ایران به کاوش پرداختند. البته حفاری‌های باستان‌شناسی فرانسوی همچنان دقیق‌تر و روشمندتر ادامه یافت، به طوری که یکی از آنان به نام رومن گیرشمن اماکن استانی ناشناخته‌ای چون بیشاپور در کازرون و پس از او ژورژ کانتانو در تپه سلیک کاشان (۱۹۳۹ - ۱۹۳۴ م) - فریات خود را آغاز کردند.

در تپه سلیک، نخستین بار لایه‌نگاری استوار و دقیقی صورت گرفت. از آن پس عملیات باستان‌شناسی به تدریج علمی‌تر و از حالت کشف و جمع‌آوری اشیای عجیب‌ها و موزه‌ها - که بنا بر نوشته‌های ژکیه (۱۹۶۰) و دومکنم (۱۹۸۰) پیش از آن وجه اصلی همت حذران باستان‌شناسی بود - فراتر رفت. موزه لوور از همان آغاز کاوش‌های باستان‌شناسان فرانسوی در ایران، با درک اهمیت میراث عظیم تمدن ایرانی و با سرمایه‌گذاری در کاوش‌های باستان‌شناسی بر بخش عظیم یافته‌های آن دست پیدا کرد و روز به روز گنجینه آثار ایرانی خود را نفیس‌تر و کامل‌تر نمود.

امروزه این موزه حداقل از سه مجموعه بزرگ و بسیار مهم بابل، ایلامی و پارسی بهره‌مند است که در نوع خود در جهان کم‌نظیر به شمار می‌رود.

در این نوشتار ضمن بررسی جریان تاریخی انتقال آثار ایران به موزه لوور فرانسه، با بخشی از آن آثار که گویای دوره‌های مختلف تاریخ و تمدن درخشان ایران در عصر باستان است، آشنا می‌شویم.